keramiske noter 59/2024

30. årgang

Keramikkens Venner

Reviews · Besprechungen · anmeldelser · Besprechungen · Reviews

redigeret af Gunnar Jakobsen

Dansk designhistorie *1-2.* Red. af Lars Dybdahl. Strandberg Publishing [Website: www.strandbergpublishing.dk], København 2023. 584 og 320 s. ill. litt. noter. registre til hvert bind. ib. 599,95 kr.

Bind 1 af *Dansk designhistorie* er skrevet af en af Danmarks største kendere af dansk designhistorie, Lars Dybdahl, der giver et samlet overblik over dansk designs udvikling *fra oldtidens jægerkultur til nutidens livsstilssamfund*, som er bindets undertitel, hvor hovedvægten dog ligger på tiden efter 1800. Bindet dækker i seks informationsmættede afsnit fint de mangfoldige emner, som en designhistorie bør omfatte.

Hvis man ser på *keramiske noters* fokusområde, keramikken, så kommer Lars Dybdahl efter min opfattelse godt rundt om dette emne, og placerer tingene i den tid, hvor udviklingen er sket, og hører hjemme. Hvis vi tager udgangspunkt i 1775, så får vi oprettelsen af Den kongelige Porcelainsfabrik og dets første produkter samt pottemagercentrenes opståen i Sorring ved Silkeborg, Hellum ved Rold Skov og Nordsjælland med hvert et halvt hundrede udøvere, uden dog at komme tættere ind på disse lokale pottemageriers virksomhed og arbejder.

Herefter følger et afsnit om "Underglasurmaleriet, det hvide porcelæn og krystalglasurerne" hos Den kongelige Porcelainsfabrik og Bing & Grøndahl samt et afsnit om den lige så vigtige kunstnerkeramik, der er udrundet af Utterslev Pottemageri, som ejedes af Johan Wallmann, hvor Thorvald Bindesbøll og Skovgaard-familien og kredsen omkring dem slog deres folder i starten og senere Thorvald Bindesbøll hos pottemager G.A. Eifrig i Kjøbenhavns Leervarefabrik i Valby, men også Niels Hansen Jacobsen og J.F. Willumsens egne arbejder nævnes i denne sammenhæng.

Gennemgangen af porcelænsfabrikkernes stel indledes med det musselmalede stel fra Den kongelige Porcelainsfabrik, der fremstilledes fra 1776 og ikke Flora Danica, som først kom til i 1790. Forinden vi i de respektive afsnit når frem til Bing & Grøndahl og Den kongelige Porcelainsfabriks arvtager, Royal Copenhagens stel Ursula af Ursula Munch-Petersen og stellet Mussel Mega af Karen Kjældgård-Larsen [ikke Kjældgaard], har vi inden da passeret bl.a. Hejrestellet af Pietro Krohn hos Bing & Grøndahl (B&G); Mågestellet af Fanny Garde hos B&G; Aladin af Ove Rasmussen hos Søholm; Confetti mfl. af Nils Thorsson hos Aluminia; Thermodan af Axel Brüel for Porcelænsfabriken "Danmark" [ikke "Porcelainsfabriken Danmark"]; Dan-ild af Axel Brüel for Porcelænsfabriken "Danmark"; Hank af Erik Magnussen for B&G, hvis stel på 18 dele DSB i en årrække anvendte overalt på færger, jernbanerestauranter og kantiner; Gemma og Gemina af Gertrud Vasegaard hos B&G; Blåkant af Grethe Meyer for Aluminia og Konkylie af Arje Grigst for Den kongelige Porcelainsfabrik, for nu blot at nævne nogle af de mere markante stel, som fandt vej til de danske hjem, og hvoraf flere er ret efterspurgte af samlere i dag.

Et sidste afsnit om keramikken behandler lidt kortfattet efterkrigstidens værkstedskeramik, men før vi når frem dertil, har vi bl.a. været forbi såvel enkelte kunstneres værksteder og fabrikkernes unikaproduktion samt andre produktionsting, fx arbejder af Axel Salto m.fl.

Bindet er skrevet i et sprog, der kan være krævende for læseren, men som kendetegner Lars Dybdahls sprogbrug. Bindet er illustreret med en række velvalgte, somme tider overraskende genstande inden for alle emner, men er også et gensyn med mange ikoniske og velkendte objekter.

Bind 2 er *tematiske nedslag i dansk design fra 1850 til i dag*, som indeholder 30 artikler af 28 forfattere, hvor jeg vil koncentrere mig om Mette Bielefeldt Bruuns artikel om *Værkstedskeramikken - individualitet og fælles manifestationer*, en artikel på 10 sider, heraf lige godt fire sider tekst, så det er ret begrænset, hvad nedslaget fortæller.

Indledningsvis ville det have været rart at vide, hvorledes forfatteren definerer værkstedskeramik, for i artiklen medtages både ting fremstillet på Den kongelige Porcelainsfabrik og Saxbo samt i små værksteder, hvor der kun var en enkelt keramiker. Således gengives Axel Saltos "Kraftens Kerne" (1956) fra Den kongelige Porcelainsfabrik og Eva Stæhr-Nielsens spaltekande fra Saxbo, men er det værkstedskeramik? Således har Saltos "Kraftens Kerne" aldrig været henregnet som værkstedskeramik.

Om Axel Salto står der bl.a., at "*1931-32 arbejdede han for Saxbo, og senere fortsatte han sin kunstneriske udvikling i et samarbejde med Den Kongelige Porcelainsfabrik*". Axel Salto har aldrig arbejdet for Saxbo, men anvendte værkstedets faciliteter 1931-32 til fremstilling af egne arbejder. Ingen af hans arbejder fra den tid hos Saxbo bærer - efter Saxbo-specialisters udsagn - Saxbos bomærke, men kan identificeres via kataloger, hvoraf det fremgår, at de er fremstillet hos Saxbo, Nathalie Krebs' specielle glasurer eller hvis fremstillingsåret 31 eller 32 er indridset.

Endvidere fremgår det, at: "*Med den store Stockholmsudstilling i 1930 fik funktionalismen afgørende vind i sejlene i Norden, men indflydelsen var ikke så tydelig at spore i keramikken som i andre dele af kunsthåndværket. Enkelte modernister som Arne Bang og Christian Poulsen forholdt sig dog med rene former og klare farver til tidens nye stilistiske udtryk*".

Slår man op i *Christian Poulsen keramik 1935-1975*, som Trapholt udgav i 1987, fremgår det, at Christian Poulsen først fik eget værksted i 1935 i Kolding, og i tiden frem til dette værksted lukkede i 1938 fremstillede han mest dekorerede eller grove keramiske værker i sin egen Christian Poulsen stil. De rene farver og former blev næsten udelukkende fremstillet i det værksted, som han etablerede i Lyngby i 1946, hvor vi så må siges at være væsentlig længere oppe i tiden for Christian Poulsens vedkommende end antydet i artiklen.

Spørgsmålet er også, om Arne Bang, der i 1929 rykkede fra sit værksted i København til Holmegaards Glasværk i Fensmark, hvor han fortsætter sin stentøjsproduktion, kan medregnes her, hvad jeg ikke er helt sikker på, i hvert fald ikke ud fra kataloget "Holmegaards Stentøj" fra 1932.

Var det ikke nærmere Nathalie Krebs med Nylund & Krebs' Keramiske Værksted (fra 1931 Saxbo), der fra 1929 stod for det nye og seriefremstillede stentøj i rene farver og enkle former?

Om Axel Salto fortsætter forfatteren: "*Men det var alligevel symptomatisk, at en af 1900-tallets vel nok største keramiske kunstnere, Axel Salto, brød igennem, da funktionalismen var på sit højeste. I tre særudstillinger mellem 1929 og 1931 trådte han klart frem på scenen som den store fornyer i dansk keramik med sin riflede, knobbede og spirende stil*". Desværre fremgår det ikke af teksten eller noterne, hvilke udstillinger det drejer sig om, men uanset dette så skriver Salto selv først om den spirende stil i tidsskriftet Samleren i 1937 [14. årg. Januar 1937, s 1-5] i artiklen *Epilog til en Stentøjsproduktion 1929-1937*, hvor der er afbildet to udaterede krukker i den spirende stil, men spæde i forhold til de senere ret så vilde, og som Carl Halier, da på Den kongelige Porcelainsfabrik, har lagt glasur til. Vaser af denne type findes umiddelbart tidligst fra 1936 ud fra foreliggende oplysninger.

I øvrigt kalder forfatteren på side 201 "Landsforeningen Dansk Kunsthaandværk" for "Landsforeningen for Dansk Brugskunst og Design", hvilket forfatteren ville kunne have set, ikke er korrekt ved et opslag i tidsskriftet "Dansk Kunsthaandværk".

I afsnittet "Danske lamper" måtte jeg konstatere, at forfatteren Malene Lytken, der er lampespecialist, ikke har styr på definitionen af *keramik*, idet der af en billedtekst fremgår, at: "Den aldrig patenterede kantede [lampe]fod blev oprindelig fremstillet i både opalglas og porcelæn, men blev senere også fremstillet i billigere versioner i keramik"!

For keramikkens vedkommende finder jeg, at forfatteren til bind 1, Lars Dybdahl, kommer godt omkring emnet, men *Dansk Designhistorie* kan naturligvis ikke dække keramikken tilnærmelsesvist på samme dybdegående og med samme høje detaljeringsgrad som speciallitteraturen på området. Bind 2 lever ikke helt op til forventningerne, selv om flere af forfatterne leverer udmærkede artikler, mens andre står noget svagere.

Gunnar Jakobsen